

Κριτήρια Περιβαλλοντικής, Κοινωνικής και Οικονομικής Βιωσιμότητας Αναπτυξιακών Προτάσεων

Γ. Ευσταθόπουλος

Σεπτέμβριος 2011

Εισαγωγή	2
Ο ρόλος της εργασίας στα προτεινόμενα αναπτυξιακά μοντέλα.....	6
Περί «εξωστρέφειας».....	8
Συγκέντρωση κεφαλαίου ή συνεργασία μικρομεσαίων επιχειρήσεων;	11
Ο ρόλος του δημόσιου τομέα στην αναπτυξιακή διαδικασία.....	12
Εναλλακτικές μορφές επιχειρηματικότητας	13
Μορφές τουριστικής ανάπτυξης.....	13
Επαναφέροντας την βιομηχανική στρατηγική.....	14
Διαπιστώσεις.....	15

Εισαγωγή

Η δημόσια συζήτηση για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας αναπτύσσεται σήμερα με βάση την αναγκαιότητα ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό δημοσιεύθηκαν κατά την διάρκεια του τελευταίου έτους σειρά μελετών και άρθρων με αντικείμενο την παραγωγική ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας¹. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένας ανυποψίαστος αναγνώστης (χωρίς ιδιαίτερη γνώση του αντικειμένου) μάλλον θα συμπέρανε ότι οι απόψεις και προτάσεις που διατυπώνονται σήμερα συγκλίνουν όσον αφορά τα γενικά χαρακτηριστικά του νέου αναπτυξιακού μοντέλου. Ειδικότερα, η σύγκλιση αφορά:

1. Στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που χρήζουν στήριξης βάσει των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων. Ξεχωρίζουν οι δραστηριότητες του τουριστικού συμπλέγματος, ο κλάδος της ενέργειας, το αγροδιατροφικό σύμπλεγμα (δηλαδή ο αγροτικός τομέας και η βιομηχανία τροφίμων), κλπ.
2. Το δεύτερο σημείο σύγκλισης αφορά στην έμφαση που αποδίδεται στην προστασία του περιβάλλοντος, είτε ως πεδίο ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών δράσεων, είτε για την προσαρμογή υφιστάμενων δραστηριοτήτων στους στόχους των πολιτικών για την άμβλυση της κλιματικής αλλαγής (π.χ. «πρασίνισμα της βιομηχανίας»).
3. Τέλος, ένα ακόμη σημείο σύγκλισης εντοπίζεται στην ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας με στόχο την αύξηση του μεριδίου των «εμπορεύσιμων» αγαθών και υπηρεσιών στην προστιθέμενη αξία.

Ως εκ τούτου, το νέο αυτό αναπτυξιακό μοντέλο, θα στοχεύει στην αναβάθμιση των κλάδων που διαθέτουν συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, θα είναι φιλικό προς το περιβάλλον και θα προσανατολίζεται στις ξένες αγορές εγκαταλείποντας την «κορεσμένη» εγχώρια αγορά.

Δεν τίθεται αμφιβολία ότι μια προσεκτικότερη ανάγνωση αυτών των προτάσεων καταδεικνύει μια σειρά από κρίσιμες διαφορές, που αφορούν τόσο τα ίδια τα εργαλεία της αναπτυξιακής πολιτικής όσο και την συνολικότερη κοινωνικοοικονομική αποτελεσματικότητά των αναπτυξιακών «μοντέλων». Αυτές οι διαφορές θα μπορούσαν να μεταφραστούν σε μια σειρά από **κριτήρια** που καθορίζουν την συνολικότερη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα των εν λόγω προτάσεων. Με λίγα λόγια, προτείνεται η κριτική στις κυρίαρχες σήμερα θέσεις περί ανάπτυξης στην Ελλάδα να μην περιοριστεί στην κάθετη/κλαδική εξειδίκευση αλλά αντιθέτως, να συμπληρωθεί από μια οριζόντια κριτική που να εστιάζει στα εργαλεία και τις πολιτικές που τίθενται σε εφαρμογή για την εδραίωση του εν λόγω μοντέλου. Όπως ορθά σημειώνει ο Γ.Σακελλαρίδης σε

¹ Βλέπε για παράδειγμα την μελέτη της McKinsey για λογαριασμό του ΣΕΒ και της ΕΕΤ “Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά ή την μελέτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ «Πράσινη Οικονομία, Κοινωνική Συνοχή και Απασχόληση».

Draft

σχετικό σημείωμα για την μελέτη McKinsey², «μία μελέτη για το «μοντέλο ανάπτυξης» σε κάθε περίπτωση πρέπει να μελετάται με τρόπο ώστε να ξεχωρίζονται και τα θετικά της σημεία, ιδιαίτερα στην κλαδική εξειδίκευση της οικονομίας. Σε ένα τέτοιο επίπεδο, οι προτάσεις της μελέτης μπορούν να φανούν χρήσιμες και για την Αριστερά, αρκεί προφανώς να εφαρμοστούν σε άλλη κατεύθυνση από αυτήν που προτείνει η μελέτη».

Η προτεινόμενη, στο παρόν σημείωμα, προσέγγιση θα επέτρεπε να αποφευχθεί η προβολή μιας εναλλακτικής αναπτυξιακής πρότασης που θα είχε φαινομενικά για τον αποδέκτη της περισσότερα κοινά στοιχεία με το κυρίαρχο μοντέλο παρά διαφορές (π.χ. συγκριτικά πλεονεκτήματα, βιώσιμη ανάπτυξη, τουρισμός, εξωστρέφεια, κλπ).

Ειδικότερα, τα οριζόντια κριτήρια που καθορίζουν την ευρύτερη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα του νέου αναπτυξιακού μοντέλου παραπέμπουν στον ρόλο της εργασίας εντός του νέου αναπτυξιακού υποδείγματος, στα χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών φορέων, στις μεταξύ τους σχέσεις, στον ρόλο του κράτους για την στήριξη της παραγωγικής ανασυγκρότησης, στην ισορροπία μεταξύ εξωτερικής και εγχώριας ζήτησης και στην σχέση των τοπικών κοινωνιών με τις δραστηριότητες του τουριστικού συμπλέγματος.

Με το παρόν σημείωμα, όχι μόνο επιχειρείται να προβληθεί η αναποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών πολιτικών του μνημονίου και ως εκ τούτου των πολιτικών δημοσιονομικής προσαρμογής και μείωσης του δημόσιου χρέους, αλλά, ταυτόχρονα, να παρουσιαστούν και να τεθούν υπό συζήτηση μια σειρά από κατευθύνσεις για την συγκρότηση ενός εναλλακτικού αναπτυξιακού υποδείγματος ικανού να:

- ενισχύσει ποσοτικά και ποιοτικά την απασχόληση, να στηρίξει την δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου και την εγχώρια ζήτηση
- συμβάλει στην επίτευξη βιώσιμων υψηλών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης
- ενισχύσει τον ρόλο και τις επιδόσεις των ΜΜΕ
- προωθήσει βιώσιμες μορφές τουριστικής ανάπτυξης που μεγιστοποιούν τα οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες, τόσο σε οικονομικούς όσο και σε κοινωνικούς, πολιτισμικούς και περιβαλλοντικούς όρους
- στηρίξει νέες μορφές επιχειρηματικής δράσης όπως παραγωγικοί συνεταιρισμοί σε όλες τους τομείς σε μια λογική κοινωνικού και οικονομικού μετασχηματισμού
- επαναφέρει την δυνατότητα παρέμβασης του κράτους στο οικονομικό σχεδιασμό και να ενισχύσει την οικονομική αυτονομία και κυριαρχία της χώρας.

² «Παρουσίαση και Κριτική της Έκθεσης της McKinsey & Co: Greece 10 Years Ahead: Defining Greece's New Growth Model and Strategy».

Επιτροπή Μελετών & Τεκμηρίωσης της ΚΟ του ΣΥΡΙΖΑ

Draft

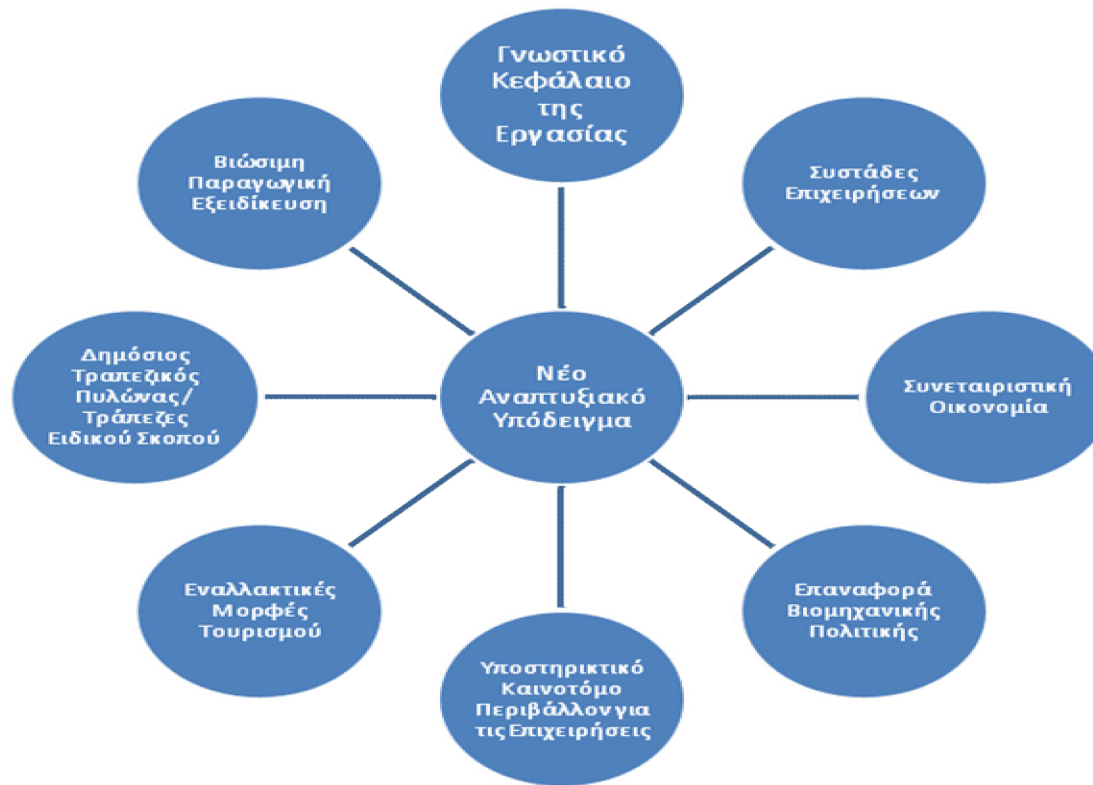
Σύνθεση των χαρακτηριστικών αναπτυξιακών προτάσεων του Μνημονίου, IOBE και McKinsey/SEB

Επιτροπή Μελετών & Τεκμηρίωσης της ΚΟ του ΣΥΡΙΖΑ

Draft

Βασικά χαρακτηριστικά εναλλακτικού αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας με υψηλά επίπεδα κοινωνικής συνοχής, οικονομικής αποτελεσματικότητας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας

Ο ρόλος της εργασίας στα προτεινόμενα αναπτυξιακά μοντέλα

Οι πολιτικές του μνημονίου και οι εργοδοτικές οργανώσεις επικεντρώνονται στην ενίσχυση της ευελιξίας της εργασίας με απώτερο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας-τιμής των ελληνικών επιχειρήσεων. Ανάλογες αντιλήψεις καταγράφονται όσον αφορά την συμβολή της απορρύθμισης των αγορών αγαθών και υπηρεσιών ως προς την μεγέθυνση του ΑΕΠ (βλέπε π.χ. την σχετική μελέτη του IOBE)³. Οι προτάσεις αυτές προκύπτουν από μια λανθασμένη ερμηνεία για τα αίτια της χαμηλής ανταγωνιστικότητας όπως έχουν συστηματικά επισημάνει οι μελέτες και εκθέσεις του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας⁴. Οι εν λόγω εργασίες αποδίδουν σαφώς μεγαλύτερη ευθύνη στην χαμηλή διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, δηλαδή στην αδυναμία των ελληνικών επιχειρήσεων να ανταγωνιστούν τα ξένα προϊόντα και υπηρεσίες στην διεθνή και εγχώρια αγορά λόγω ανεπαρκών προδιαγραφών (ποιότητα, καινοτομία, παρουσίαση/πιστοποίηση προϊόντων, κλπ).

Συνολικά, οι πολιτικές «απελευθέρωσης» των αγορών, όχι μόνο αδυνατούν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά υπονομεύουν ταυτόχρονα τις υπαρκτές προοπτικές συγκρότησης ενός νέου αναπτυξιακού υποδείγματος προσανατολισμένου στην ενίσχυση της «διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας» και στην αξιοποίηση των γνωστικού κεφαλαίου των εργαζομένων. Όπως αποδεικνύει η εμπειρία των πιο προηγμένων οικονομικά χωρών, η προστασία και αναβάθμιση της εργασίας ανάγεται σε θεμελιώδη συνθήκη κάθε προσπάθειας αύξησης της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Η προοπτική αυτή απομακρύνεται ακόμα περισσότερο σήμερα εξαιτίας των αποτελεσμάτων του μνημονίου με την εκτίναξη της μακροχρόνιας ανεργίας, την απαξίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων και την «φυγή εγκεφάλων». Πρόσφατες εργασίες επιβεβαιώνουν τις εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις της μακροχρόνιας ύφεσης στο ύψος του δυνητικού ρυθμού ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας κατά τα επόμενα έτη⁵.

Σε αντίθεση συνεπώς με τις πολιτικές απορρύθμισης της αγοράς εργασίας, η ευελιξία του παραγωγικού συστήματος προϋποθέτει την προστασία των εργαζομένων ώστε να γίνει εφικτή η μετάβαση σε νέες δραστηριότητες μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας με αυξανόμενη ζήτηση στις διεθνείς αγορές ή σε δραστηριότητες υποκατάστασης των εισαγωγών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω α) της υλοποίησης μιας πραγματικής πολιτικής δια βίου μάθησης β) την γενναιόδωρη στήριξη των ανέργων κατά την μεταβατική περίοδο γ) την σύνδεση αυτών των πολιτικών με στοχευμένες αναπτυξιακές πολιτικές.

Η υποκατάσταση εισαγωγών ειδικότερα, στο βαθμό που είναι τεχνολογικά εφικτή, ανάγεται σε σημαντική προτεραιότητα εξαιτίας του νέου πλαισίου οικονομικής

³ <http://www.tanea.gr/oikonomia/article/?aid=4583119>

⁴ Ιωακείμογλου, Η. (2011), «Κόστος εργασίας, περιθώρια κέρδους και ανταγωνιστικότητα στην Ελλάδα 1995-2009», ΙΝΕ/ΓΣΕΕ,

⁵ Artus, P. (2011), "The Euro and potential growth", Flash Economics No 692, Natixis Economic Research. <http://cib.natixis.com/flushdoc.aspx?id=60069>

διακυβέρνησης στην Ε.Ε⁶. Υπενθυμίζεται ότι το νέο αυτό πλαίσιο διευρύνει την εποπτεία των ευρωπαϊκών θεσμών πέραν των δημοσιονομικών θεμάτων (π.χ. ανισορροπίες στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών). Το συγκεκριμένο γεγονός αποκτά ιδιαίτερη σημασία αναφορικά με την παραγωγική εξειδίκευση μιας οικονομίας με διαχρονικό εμπορικό έλλειμμα. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο συναλλαγών στο νέο θεσμικό πλαίσιο ερμηνεύεται ως δείκτη χαμηλής ανταγωνιστικότητας και όχι ως αποτέλεσμα της «ετερογένειας» που χαρακτηρίζει μια οικονομική και νομισματική ένωση (λόγω της παραγωγικής εξειδίκευσης των χωρών που την απαρτίζουν με βάση τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα)⁷. Σ' αυτήν την περίπτωση, η λύση για την αντιμετώπιση του «προβλήματος» που θα επιβάλλεται στο πλαίσιο των νέων διαδικασιών οικονομικής διακυβέρνησης θα είναι η μισθολογική λιτότητα⁸. Η συγκεκριμένη διαπίστωση αναδεικνύει συνολικότερα την σημασία της επαναφοράς ανανεωμένων μορφών βιομηχανικής πολιτικής ώστε να απαντηθεί το πρόβλημα στο ισοζύγιο αγαθών (το ζήτημα εξετάζεται σε επόμενη ενότητα). Πρόσφατα κείμενα εργασίας του P. Artus και του Credit Agricole⁹ συμπεράνουν την ανάγκη αναστολής της πολιτικής δανεισμού προς την Ελλάδα και την μετατροπή των δανείων σε επενδύσεις που θα εντάσσονται σε ευρωπαϊκά επενδυτικά σχέδια στο πλαίσιο μιας ευρωπαϊκής βιομηχανικής και αναπτυξιακής πολιτικής που θα διασφαλίζει την ισόρροπη χωρική ανάπτυξη της ΟΝΕ και που θα στηρίζεται συμπληρωματικά στην μεταβίβαση γνώσεων και δεξιοτήτων από τον Βορρά στον Νότο.

⁶ Βλέπε σχετικά το σημείωμα της Επιτροπής Μελετών & Τεκμηρίωσης «Η νέα οικονομική διακυβέρνηση της Ε.Ε».

⁷ Artus, P. (2011), "Specialisation productive: le court terme et le long terme", Flash Economie No 764, Recherche Economique, Natixis.

⁸ Δείγματα των κατευθύνσεων του μηχανισμού μακροοικονομικής επιτήρησης καταγράφονται ήδη στο πλαίσιο του 1^ο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, και, συγκεκριμένα, στο Παράρτημα II «Μακροοικονομική Έκθεση». Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι: «Για τα κράτη-μέλη που παρουσιάζουν μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, χαμηλή ανταγωνιστικότητα και μειωμένη προσαρμοστική ικανότητα, θα είναι αναγκαίες προσαρμογές τιμών και κοστών ώστε να αποκαταστηθεί η εσωτερική και εξωτερική ανταγωνιστικότητα».

⁹ Kukla, B., Job, I., Mourier, R. (2011) "Greece vs. Argentina: looks can be deceiving", Eclairages Macro, Aperiodic No 3, December 2011, Credit Agricole Economic Research http://economic-research.credit-agricole.com/medias/ECL_Macro_GB_No3_20111221.pdf

Draft

Περί «εξωστρέφειας»

Η βελτίωση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας αποτελεί ίσως από τα πιο προβλεπόμενα χαρακτηριστικά του νέου μοντέλου ανάπτυξης¹⁰. Δεν θα πρέπει ωστόσο να καλλιεργούνται αυταπάτες για την πραγματική συνεισφορά αυτής της πολιτικής ως προς την έξοδο από την κρίση, ειδικότερα εάν το μοντέλο της εξωστρεφούς ανάπτυξης στηρίζεται στην εσωτερική υποτίμηση, δηλαδή σε μια πολιτική μόνιμης μισθολογικής λιτότητας. Όπως επισημαίνεται σε πρόσφατο κείμενο εργασίας του Levy Institute, το εν λόγω μοντέλο εφόσον στηριχθεί στην συμπίεση των μισθών έχει συγκριμένους περιορισμούς¹¹, λειτουργεί ανταγωνιστικά προς την ενίσχυση της εσωτερικής ζήτησης, οξύνει τις εισοδηματικές ανισότητες και ναρκοθετεί την κοινωνική συνοχή¹².

Διάφοροι άλλοι παράγοντες φαίνεται να περιορίζουν τις πιθανότητες εξωστρεφούς ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. **Πρώτον**, οι υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε υιοθετούν πολιτικές λιτότητας, τόσο στο «κέντρο» όσο και στην «περιφέρεια». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εξασθένηση της ζήτησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης, η γενίκευση των πολιτικών λιτότητας έχει ως αποτέλεσμα να επιβραδύνεται η αύξηση των τιμών και των μισθών και στις χώρες του Βορρά, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ο πρωταρχικός στόχος της εσωτερικής υποτίμησης στην Ελλάδα¹³. **Δεύτερον**, το βάρος των εξαγωγών προς τις αναδυόμενες οικονομίες και τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες στο σύνολο των εξαγωγών της ελληνικής οικονομίας είναι περιορισμένο. Η ικανότητα εξαγωγών προς αυτές τις χώρες αποκτά μεγάλη σημασία λόγω του δυναμισμού της οικονομίας τους. Όπως διαφαίνεται παρακάτω, οι εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας προς αυτές τις χώρες είναι πολύ μικρές σε σύγκριση με χώρες όπως η Αυστρία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Φιλανδία, κ.λπ.

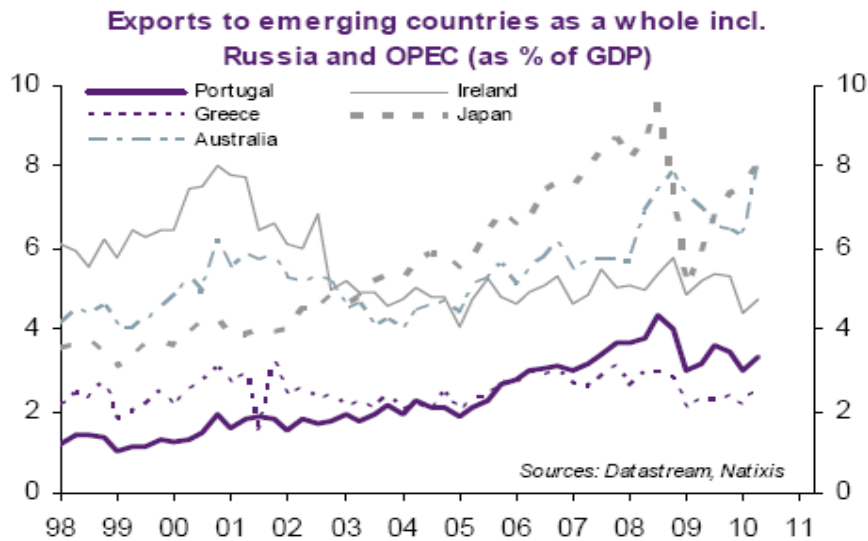
¹⁰ Όλες οι προβλέψεις του μνημονίου, του προϋπολογισμού του κράτους και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Προσαρμογής αναπαράγουν ένα μοντέλο εξωστρεφούς ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας μέσω ραγδαίας αύξησης των εξαγωγών και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας-τιμής (ως αποτέλεσμα της λιτότητας, της απελευθέρωσης των αγορών προϊόντων και εργασίας).

¹¹ Palley, T, (2011). "The contradictions of Export-Led Growth", Public Policy Brief No. 119, August 2011, Levy Institute http://www.levyinstitute.org/pubs/ppb_119.pdf

¹² Η σχέση μεταξύ οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής ανισότητας θα πρέπει να εξεταστεί σε ξεχωριστό σημείωμα. Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης κατά την δεκαετία 2000 προσπέρασαν το πρόβλημα της μειωμένης συμμετοχής της εργασίας ως προς το ΑΕΠ (δηλαδή του προβλήματος της μειωμένης εγχώριας ζήτησης) μέσω της αύξησης του ιδιωτικού και δημόσιου δανεισμού. Στην τρέχουσα συγκυρία, δεν υφίστανται ούτε καν οι προϋποθέσεις για την αναπαραγωγή του στρεβλού αυτού μοντέλου.

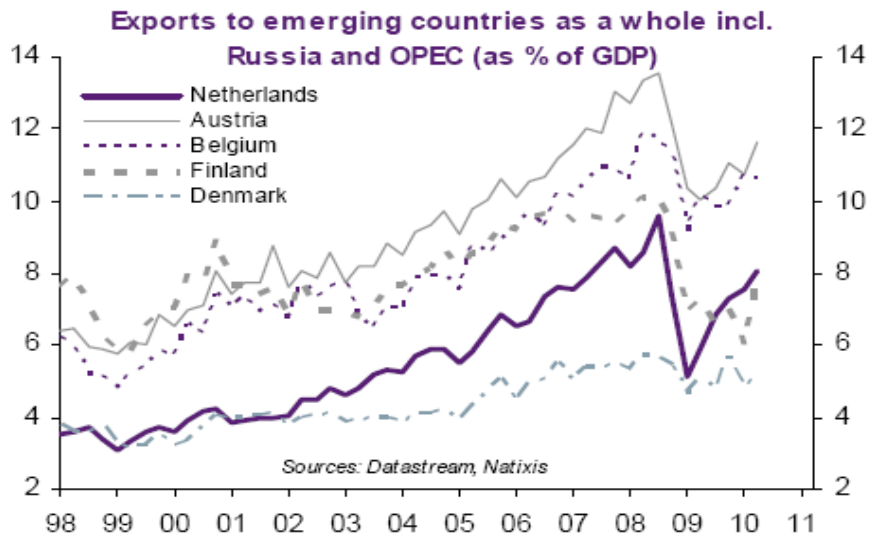
¹³ Βλέπε σχετικά Arestis, P., Pelagidis, T. (2010) "Absurd Austerity Policies in Europe", Challenge, November-December 2010. <http://gesd.free.fr/arestis10.pdf>

Εξαγωγές προς σύνολο αναδυόμενων οικονομιών, Ρωσία και χώρες ΟΠΕΚ σε % του ΑΕΠ

Πηγή: Natixis (2010)

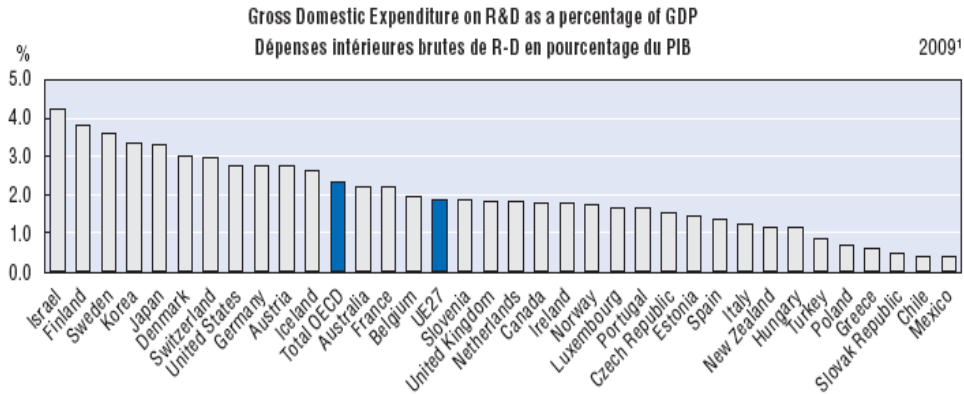
Εξαγωγές προς σύνολο αναδυόμενων οικονομιών, Ρωσία και χώρες ΟΠΕΚ σε % του ΑΕΠ

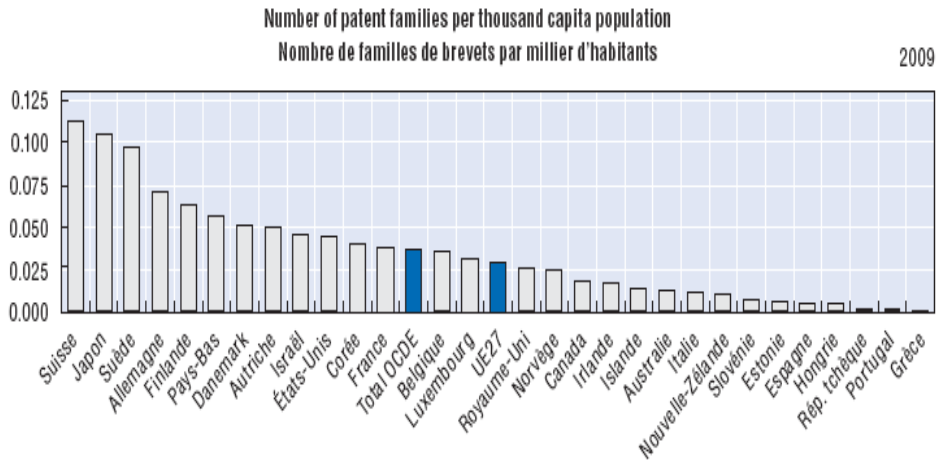
Πηγή: Natixis (2010)

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι χώρες με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις προς τις αναδυόμενες οικονομίες παρουσιάζουν αυξημένα ποσοστά δαπανών σε Έρευνα & Ανάπτυξη και ισχυρό βιομηχανικό τομέα σε αντίθεση με την ελληνική οικονομία.

Ακαθάριστες Εγχώριες Δαπάνες σε Ε & Α ως % του ΑΕΠ (2009)

Αριθμός ευρεσιτεχνιών ανά χίλιους κατοίκους (2009)

Η παρατήρηση αυτή συνάδει με την εκτίμηση ότι το πρόβλημα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας προκύπτει πρωτίστως από τα ανεπαρκή χαρακτηριστικά (ποιότητα, καινοτομία, προσαρμοστικότητα) των ελληνικών προϊόντων παρά από ένα πρόβλημα τιμής¹⁴.

Η διεθνής εμπειρία της δεκαετίας 1990 έχει αποδείξει ότι η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και η ανάπτυξη πολιτικών ενίσχυσης της καινοτομίας μπορεί να αποτελέσει μοχλό για την υπέρβαση δημοσιονομικών και χρηματοπιστωτικών κρίσεων¹⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Φιλανδία που αντιμετώπισε την περίοδο εκείνη

¹⁴ INE ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, έτη 1998-2009.

¹⁵ OECD, (2009), “Policy responses to the economic crisis: Investing in Innovation for Long-Term growth”, June 2009.

Draft

μια βαθιά οικονομική κρίση (μείωση ΑΕΠ κατά 10%, ανεργία στο 17%, χρηματοπιστωτική κρίση, κατάρρευση εξωτερικού εμπορίου, κλπ). Ένας βασικός άξονας άσκησης πολιτικής της φιλανδικής κυβέρνησης, πέραν της δημοσιονομικής προσαρμογής, υπήρξε η αύξηση των δημόσιων επενδύσεων σε Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α) σε συνδυασμό με επενδύσεις σε υποδομές και στην εκπαίδευση. Η πολιτική αυτή αντιστάθμισε την μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων σε Ε&Α και συνέβαλε, συνολικότερα στην μετατροπή της Φιλανδίας σε μια οικονομία έντασης γνώσης, διασφαλίζοντας υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Στα τέλη της δεκαετίας 1990, ανάλογη απάντηση έδωσε και η Κορέα στην σφοδρή χρηματοπιστωτική κρίση που αντιμετώπιζε. Κύριος μοχλός για την έξοδο από την κρίση υπήρξε η τεχνολογική αναβάθμιση των ΜΜΕ και η στήριξη ερευνητικών εργασιών.

Συγκέντρωση κεφαλαίου ή συνεργασία μικρομεσαίων επιχειρήσεων;

Ένα άλλο σημείο το οποίο χρήζει εξέτασης αφορά την έμφαση που αποδίδεται ρητά (μελέτη ΣΕΒ) ή άρρητα (τρόικα/μνημόνιο) στην συγκέντρωση κεφαλαίου (δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων) μέσω συγχωνεύσεων, «απελευθερώσεων», κλπ. Υπό την συγκεκριμένη αντίληψη, το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων εκλαμβάνεται ως μειονέκτημα για την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κάτι τέτοιο, όχι μόνο δεν αντανάκλα τις υπαρκτές δυνατότητες αναβάθμισης των επιδόσεων του ΜΜΕ αλλά παραβλέπει και τους κινδύνους που προκαλεί η δημιουργία ισχυρών ολιγοπωλιακών συνθηκών ως προς την διασφάλιση της (παραγωγικής, διανεμητικής και δυναμικής) αποτελεσματικότητας της αγοράς. Αγνοείται δηλαδή το γεγονός ότι η ολιγοπωλιακή θέση των μεγάλων επιχειρήσεων μπορεί να οδηγήσει σε επιβράδυνση της επενδυτικής προσπάθειας και ενίσχυση της κερδοφορίας μέσω της αύξησης τιμών. Όσον αφορά τον τουριστικό τομέα ειδικότερα, η δημιουργία μεγάλων τουριστικών συμπλεγμάτων οδηγεί επίσης και σε μη βέλτιστη κατανομή των δραστηριοτήτων στον χώρο.

Απέναντι στους κινδύνους που ενέχει η γιγάντωση των επιχειρήσεων, θα πρέπει αντιθέτως να αναδειχθούν τα γνωστά από την διεθνή αλλά και εγχώρια εμπειρία πλεονεκτήματα της «διεπιχειρησιακής» συνεργασία (όπως οι συστάδες επιχειρήσεων/clusters)¹⁶. Η προσέγγιση της καινοτομίας ως αποτέλεσμα συλλογικών δραστηριοτήτων, αποτελεί μια θέση που υποστηρίζεται ευρέως στην διεθνή βιβλιογραφία. Κατά την τελευταία εικοσαετία αναδύθηκε σταδιακά η αντίληψη ότι η καινοτομία αποτελεί σε μεγάλο βαθμό ένα συλλογικό φαινόμενο με εμφανή χωρικά χαρακτηριστικά, που αντιστοιχεί σε ένα δίκτυο επιχειρήσεων σε αλληλεπίδραση, συχνά του ίδιου κλάδου και σε μια συγκεκριμένη χωρική οντότητα. Οι επιχειρήσεις αυτές διατηρούν ιδιαίτερες σχέσεις με το ευρύτερο τοπικό παραγωγικό σύστημα (εργατικό δυναμικό, δίαυλοι ανταλλαγής πληροφοριών, κλπ). Η εκτίμηση αυτή αποδίδεται εν μέρει στο γεγονός ότι η χωρική εγγύτητα διευκολύνει την ανταλλαγή διεπιστημονικών και άλλων άρρητων γνώσεων, συντομεύοντας παράλληλα τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Το γεγονός αυτό συμβάλλει με τη σειρά του στην προσαρμογή των επιχειρήσεων στο μεταβαλλόμενο και αβέβαιο διεθνοποιημένο ανταγωνιστικό περιβάλλον.

¹⁶ Βλέπε για παράδειγμα «Καινοτομία, επιχειρηματικότητα, απασχόληση: Οι συστάδες επιχειρήσεων και τα τοπικά συστήματα καινοτομίας», ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Ετήσια Έκθεση 2007, Μέρος 7.

Draft

Αξίζει να σημειωθεί ότι καταγράφονται διεθνώς ελπιδοφόρες πρωτοβουλίες όπως για παράδειγμα το cluster επιχειρήσεων “Eco-construction”¹⁷ (Βέλγιο) στον κατασκευαστικό κλάδο που δραστηριοποιείται στην ανάπτυξη *αειφόρων κατασκευών* ή τα κατασκευαστικά cluster της Φιλανδίας¹⁸. Η ενίσχυση των μορφών διεπιχειρησιακής συνεργασίας δύναται να προσφέρει σημαντικές λύσεις στα προβλήματα που απορρέουν από την κατακερματισμένη δομή του κατασκευαστικού τομέα, που χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων.

Ο ρόλος του δημόσιου τομέα στην αναπτυξιακή διαδικασία

Είναι γεγονός ότι ο ρόλος του κράτους, τόσο σε επίπεδο προτάσεων όσο και σε επίπεδο άσκησης πολιτικής -με την κατάργηση μιας σειράς αναπτυξιακών δημοσίων φορέων (ΕΟΜΜΕΧ, ΙΓΜΕ, κλπ)- αποπέμπεται από την αναπτυξιακή διαδικασία. Ενδεικτικό είναι το προφανές κενό της μελέτης McKinsey όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα. Η μόνη αναφορά σε υποστηρικτές δομές αφορά στην ίδρυση «Τουριστικού Πανεπιστημίου» (χωρίς να προσδιορίζεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς) ή της «Εταιρίας Ελληνικών Τροφίμων» (ιδιωτική ή ΣΔΙΤ).

Η αντίληψη αυτή στηρίζεται στην συνολικότερη σήμερα κοινωνική απαξίωση του κράτους. Η διεθνής εμπειρία τείνει ωστόσο να επιβεβαιώσει ότι δεν νοείται αναπτυξιακή πρόοδος χωρίς την ύπαρξη ισχυρών υποστηρικτικών δομών σε περιφερειακό -κατά προτίμηση- επίπεδο, που να στηρίζουν τις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους σε όλη την διάρκεια της σταδιοδρομίας τους. Το υποστηρικτικό αυτό πεδίο, γνωστότερο ως «καινοτόμο περιβάλλον» στην διεθνή βιβλιογραφία (*milieu innovateur*), συγκροτείται από φορείς ετερογενούς φύσεως όπως πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, επιμελητήρια, ΟΤΑ, οργανισμούς κατάρτισης, οργανώσεις καταναλωτών, κλπ) που συμμετέχουν *έμμεσα* ή *άμεσα* στην ανάπτυξη καινοτομιών σε συνεργασία με τους επιχειρηματικούς φορείς.

Σε αντίθεση δηλαδή με τις παραδοσιακές θεωρητικές προσεγγίσεις, που επικεντρώνονται στους μηχανισμούς διάχυσης μια προκαθορισμένης και εξωγενούς προέλευσης τεχνολογικής καινοτομίας (έμφαση στο σημείο κατάληξης της καινοτομίας), η προσέγγιση του *καινοτόμου περιβάλλοντος* εστιάζει την προσοχή της στις διαδικασίες και στις προϋποθέσεις για την δημιουργία της καινοτομίας, με βάση τις δημιουργικές δυνάμεις και ικανότητες που χαρακτηρίζουν την κάθε χωρική οντότητα.

Έρευνες πεδίου στην Ελλάδα έχουν καταγράψει μία αδυναμία των επιχειρηματικών φορέων, κυρίως των ΜΜΕ, να προχωρήσουν σε αναβάθμιση των δραστηριοτήτων τους χωρίς την ύπαρξη ισχυρών και λειτουργικών υποστηρικτικών δομών και υπηρεσιών, σε όλα τα στάδια και το φάσμα της επιχειρηματικής δράσης (π.χ. πληροφορίες για το ανταγωνιστικό περιβάλλον, σύλληψη και ανάπτυξη προϊόντων/υπηρεσιών, κατάρτιση, χρηματοδότηση, ανθρώπινο δυναμικό, μηχανικός εξοπλισμός, πρώτες ύλες και ενδιάμεσα αγαθά)¹⁹. Ενδεικτικά, παρουσιάζονται σε παράρτημα του σημειώματος τα χαρακτηριστικά υποστηρικτικών υπηρεσιών στο αγρο-διατροφικό σύμπλεγμα. Οι Πόλοι

¹⁷ <http://clusters.wallonie.be/ecoconstruction/en/>

¹⁸ <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/publications/2005/ef0566enC2.pdf>

¹⁹ Ευσταθόπουλος, Ι. (2007), «Ανταγωνιστικότητα, καινοτομία και απασχόληση σε μια περιφερειακή βιομηχανική περιοχή: η περίπτωση του Νομού Αχαΐας», Τα Τετράδια του ΙΝΕ, Τεύχος 27-28, Σεπτέμβριος 2007.

Draft

Ανταγωνιστικότητας στην Γαλλία (poles de compétitivité) αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων πρωτοβουλιών²⁰. Στην Ελλάδα, μια αντίστοιχη προσπάθεια είχε αναπτυχθεί με τους Πόλους Καινοτομίας²¹ χωρίς την ανάλογη επιτυχία.

Εναλλακτικές μορφές επιχειρηματικότητας

Παρατηρούμε στην Ευρώπη (π.χ. Scop/Γαλλία, Cooperativas/Ισπανία) την δυναμική παρουσία εναλλακτικών, ως προς τον ιδιωτικό τομέα, μορφών επιχειρηματικότητας (συνεταιριστικής κυρίως μορφής). Οι επιχειρήσεις αυτές, που δραστηριοποιούνται σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και κυρίως στην μεταποίηση και τις υπηρεσίες, όχι μόνο είναι πλήρως εκτεθειμένες στον ανταγωνισμό, αλλά παρουσιάζουν παράλληλα υψηλά επίπεδα κοινωνικής προστιθέμενης αξίας. Συγκεκριμένα η επένδυση αυξημένου μεριδίου των κερδών για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου μεταξύ εργαζομένων αποτελούν ορισμένους από τους συνηθέστερους κοινωνικούς στόχους των εν λόγω επιχειρήσεων. Έτσι, ο συνεταιριστικός τομέας αποκτά ελκυστικά χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, ικανών να συμβάλλουν στο πρόβλημα της ανεργίας, και κυρίως των εισοδηματικών ανισοτήτων. Ενδεικτικά, παρουσιάζεται σε παράρτημα του σημειώματος μια σύντομη μελέτη-περίπτωσης για τους παραγωγικούς συνεταιρισμούς στην Γαλλία (Scoop). Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2012 έχει ανακηρυχτεί από τον ΟΗΕ ως Διεθνές Έτος για τους Συνεταιρισμούς²².

Μορφές τουριστικής ανάπτυξης

Ο τουρισμός αποτελεί αναμφίβολα μια δραστηριότητα θεμελιώδους σημασίας για την ελληνική οικονομία. Ωστόσο, και στο συγκεκριμένο πεδίο, διακρίνονται μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης με σαφώς διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά. Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθεί για μία ακόμη φορά το παράδειγμα της μελέτης Mckinsey/ΣΕΒ. Η εν λόγω μελέτη αποδίδει μεγάλη έμφαση σε μεγάλα κυρίως έργα όπως μαρίνες, σταθμούς για κρουαζιερόπλοια και τουριστικές κατοικίες (ενδεχομένως γήπεδα γκολφ). Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού βρίσκεται στον αντίποδα των «εναλλακτικών» μορφών τουρισμού, τις προοπτικές των οποίων εξετάζει, μεταξύ άλλων, πρόσφατη έρευνα για την πράσινη οικονομία το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ²³. Σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, η ανάπτυξη αυτού του μοντέλου, αγροτουριστικού και οικοτουριστικού χαρακτήρα, στοχεύει στην προβολή και προώθηση τοπικών παραδοσιακών προϊόντων, την διατήρηση περιφερειακών πολιτιστικών προτύπων, την περιβαλλοντική διαχείριση, την αξιοποίηση τοπικών παραγωγικών δεξιοτήτων και εμπειριών. Οι τουριστικές δραστηριότητες εντάσσονται δηλαδή σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα πράσινης ανάπτυξης της υπαίθρου. Στο σύστημα αυτό σημαντικό ρόλο παίζει ασφαλώς η αγροτική ανάπτυξη. Πρόκειται λοιπόν για ένα

²⁰ . Βλέπε για παράδειγμα τους πόλους Axelera <http://www.axelera.org> , Elastopole <http://www.elastopole.com/> και Pole Innovations Constructives <http://www.pole-innovations-constructives.com/>.

²¹ http://www.ypan.gr/c_announce/45_3733_cms.htm

²² <http://social.un.org/coopsyear/>

²³ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, «Πράσινη ανάπτυξη, Κοινωνική Συνοχή και Απασχόληση», 2011.

Draft

σαφώς διαφορετικό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης σε σύγκριση με τον μοντέλο του «ακριβού/ πολυτελούς» τουρισμού. Ειδικότερα, το μοντέλο αυτό:

(α) επιτρέπει και ενθαρρύνει την μεγαλύτερη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στην τουριστική ανάπτυξη ως φορείς επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σε αντίθεση με το μοντέλο των μεγάλων τουριστικών μονάδων που εντάσσει τα μέλη της τοπικής κοινωνίας στην παραγωγική διαδικασία ως ανειδίκευτους απασχολούμενους/μισθωτούς. Τα δύο αυτά μοντέλα διαφοροποιούνται βεβαίως και ως προς την κατανομή του παραγόμενου πλούτου μεταξύ κεφαλαίου και εργαζομένων ή/και μεταξύ ξένων επενδυτών και της τοπικής κοινωνίας.

(β) Οι οικοτουριστικές και αγροτουριστικές δραστηριότητες είναι εξ ορισμού φιλικότερες ως προς το περιβάλλον

(γ) Ο «εναλλακτικός» τουρισμός αξιοποιεί και αναδεικνύει σημαντικούς άυλους πόρους όπως ο πολιτισμός, η ιστορία και οι τοπικές παραδόσεις, συμβάλλοντας παράλληλα και στην διατήρησή τους.

(δ) Τέλος, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διασφαλίζουν μια πιο διάχυτη κατανομή των τουριστικών μονάδων, συμβάλλοντας έτσι στον καλύτερο χωρικό καταμερισμό του πλούτου.

Επαναφέροντας την βιομηχανική στρατηγική

Οι ευρωπαϊκές αρχές έχουν διατηρήσει άκρως εχθρική στάση έναντι εργαλείων άσκησης βιομηχανικής πολιτικής όπως επιδοτήσεις και προστασία εγχώριων κλάδων και επιχειρήσεων (κλαδικές πολιτικές), προνομιακή μεταχείριση ορισμένων δραστηριοτήτων σε δημόσιους διαγωνισμούς, κλπ. Η πρωτοκαθεδρία του Δίκαιου Ανταγωνισμού ως προς την βιομηχανική πολιτική εντάσσεται στην διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιδιώκοντας αφενός την εντατικοποίηση του ανταγωνισμού ως διαύλου ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και, αφετέρου, τον περιορισμό της δυνατότητας παρέμβασης των κυβερνήσεων υπέρ των «εθνικών πρωταθλητών».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ολοένα και περισσότεροι ερευνητές τάσσονται ανοιχτά πλέον υπέρ της επαναφοράς μιας ανανεωμένης μορφής βιομηχανικής πολιτικής. Πρόσφατο κείμενο εργασίας του think tank Bruegel συνοψίζει τα επιχειρήματα υπέρ μιας νέας βιομηχανικής πολιτικής στην Ευρώπη²⁴. Συνολικά, οι συντάκτες του κειμένου διακρίνουν τρεις σοβαρούς λόγους προς αυτήν την κατεύθυνση:

- Το μέγεθος των προκλήσεων που απορρέουν από την άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής προϋποθέτει την δραστική παρέμβαση του κράτους ώστε να στηριχθεί η παραγωγή πράσινων καινοτομιών και προϊόντων σε επαρκή επίπεδα.
- Η χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε ότι η πολιτική του «laissez-faire» προκάλεσε, στις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας για παράδειγμα, την διόγκωση μη εμπορεύσιμων κλάδων (π.χ. αγορά ακινήτων) σε βάρος άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων.

²⁴ Aghion, P. and al (2011) “Rethinking Industrial Policy”, Bruegel policy brief, Issue 2011/04.

Draft

- Τρίτον, η Κίνα και άλλες αναδυόμενες χώρες ασκούν βιομηχανικές πολιτικές «παλαιάς κοπής», γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τις επιδόσεις του βιομηχανικού τομέα των ευρωπαϊκών χωρών.

Με βάση τα παραπάνω, παρουσιάζονται μια σειρά κατευθύνσεων για μια ανανεωμένη βιομηχανικής πολιτική:

- Είναι αναγκαία η απευθείας επιδότηση των κλάδων και επιχειρήσεων που παράγουν πράσινες τεχνολογίες και καινοτομίες. Το κόστος από την στρέβλωση των κανόνων ανταγωνισμού δεν είναι σε καμία περίπτωση συγκρίσιμο με τις αρνητικές εξωτερικές οικονομίες που θα προκύψουν από τη μη έγκαιρη/επαρκή άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής (ερμημοποίηση, αποδασοποίηση, μαζικές μεταναστευτικές ροές, εμπόλεμες συγκρούσεις, κλπ).
- Η χρηματοδοτική στήριξη ορισμένων υποσχόμενων κλάδων αιτιολογείται από την αναποτελεσματικότητα και ατολία του εγχώριου χρηματοπιστωτικού τομέα. Εν ολίγοις, το όφελος από την απευθείας χρηματοδοτική στήριξη για την ανάπτυξη των εν λόγω κλάδων υπερβαίνει κατά πολύ το (όποιο) κόστος σε όρους στρέβλωσης του ανταγωνισμού.
- Ο κίνδυνος «εγκλωβισμού» της βιομηχανικής πολιτικής από ισχυρά επιχειρηματικά συμφέροντα ελαχιστοποιείται εφόσον οι αποφάσεις λαμβάνονται σε περιφερειακό επίπεδο. Παράλληλα, η αποτελεσματική άσκηση κλαδικής βιομηχανικής πολιτικής είναι συνάρτηση της συγκέντρωσης κεφαλαίου. Όσο περισσότερες είναι οι επιχειρήσεις σε έναν κλάδο, τόσο αποτελεσματικότερη σε αναπτυξιακούς όρους είναι η χορήγηση επιδοτήσεων.

Διαπιστώσεις

Εν κατακλείδι, ενώ φαινομενικά διακρίνεται μια σύγκλιση απόψεων για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας, καταγράφονται εντούτοις θεμελιώδεις διαφορές αναφορικά με:

- **Τον ρόλο της εργασίας** (ευελιξία αγοράς εργασίας και ΕΟΖ VS δεξιότητες και γνώσεις εργαζομένων/γνωστικό κεφάλαιο απασχόλησης). Το κυρίαρχο μοντέλο οδηγεί σε απαξίωση της εργασίας και σε αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων)
- **Το μέγεθος και την φύση των επιχειρηματικών φορέων** (μεγάλες ολιγοπωλιακές VS clusters μικρών επιχειρήσεων, παραγωγικοί συνεταιρισμοί). Οι προτάσεις του ΣΕΒ και οι πολιτικές του μνημονίου ευνοούν το μεγάλο κεφάλαιο, οδηγώντας σε αύξηση της κερδοφορίας μέσω της διαμόρφωσης ολιγοπωλιακών συνθηκών.
- **Τον ρόλο των αγορών του εξωτερικού** (εξωτερικές αγορές VS εγχώρια ζήτηση). Οι πολιτικές του μνημονίου θυσιάζουν την εγχώρια ζήτηση και την κοινωνική συνοχή προς όφελος των εξαγωγών, χωρίς να υπάρχουν σήμερα ούτε καν οι προϋποθέσεις σε διεθνές επίπεδο για μια εξωστρεφή οικονομική ανάκαμψη.
- **Τον ρόλο των δημόσιων αναπτυξιακών φορέων και πολιτικών** (κατάργηση δημόσιων αναπτυξιακών φορέων και απελευθέρωση

Draft

αγορών VS υποστηρικτικό – καινοτόμο περιβάλλον και βιομηχανική πολιτική). Είναι αναγκαία σήμερα η επαναφορά ανανεωμένων μορφών βιομηχανικής πολιτικής σε απάντηση στις αποτυχίες σε όρους παραγωγικής εξειδίκευσης της ελεύθερης αγοράς.

- **Την μορφή τουριστικής ανάπτυξης** («πολυτελείας» VS εναλλακτικές μορφές τουρισμού). Το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης που προτείνεται από το ΣΕΒ δεν διασφαλίζει μια βέλτιστη κοινωνική και χωρική κατανομή του παραγόμενου πλούτου ενώ ενέχει αυξημένους περιβαλλοντικούς κίνδυνους.
- **Συνολικά, την μορφή ανταγωνιστικότητας που στηρίζει τον εν λόγω μοντέλο** (τιμής VS διαρθρωτικής).

Παράρτημα Ι: Υποστηρικτικές υπηρεσίες αγρο-διατροφικού συμπλέγματος

Στόχος	Δράσεις
<p>Στόχος 1: Προώθηση της κατάρτισης, της έρευνας και της καινοτομίας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Χρήση των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών για την ανάλυση των σύγχρονων τάσεων της κατανάλωσης. Δημιουργία επιχειρήσεων συμβουλευτικών υπηρεσιών με αντικείμενο την παρακολούθηση των εξελίξεων στις αγορές τροφίμων. 1.2. Συνεργασία μεταξύ των Πανεπιστημιακών Σχολών και των επιχειρήσεων του παραγωγικού συστήματος των τροφίμων με σκοπό την επιστημονική και τεχνική υποστήριξη των παραγωγών. Εγκατάσταση εργαστηρίων για την από κοινού εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων. 1.3. Προσανατολισμός των κέντρων κατάρτισης σε περιεχόμενο που αφορά συγκεκριμένα στους κλάδους της γεωργίας, της αλιείας και της βιομηχανίας τροφίμων. 1.4. Προσανατολισμός της κατάρτισης στην κατεύθυνση της πολυσθενούς ειδίκευσης των εργαζομένων. 1.5. Οργάνωση ημερίδων, έκδοση εντύπων και χρήση άλλων επικοινωνιακών μέσων για την συστηματική προβολή (ιδιαίτερα μεταξύ των νέων) των επαγγελματιών και των επιχειρηματικών ευκαιριών της βιομηχανίας τροφίμων. Ενέργειες για την αναβάθμιση του status των επαγγελματιών του αγροτικού τομέα. 1.6. Προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου στις επιχειρήσεις της βιομηχανίας τροφίμων και στα προϊόντα της περιοχής συνολικά. 1.7. Συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα με αντικείμενο τις ευκαιρίες αξιοποίησης των αποβλήτων της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών. Ενταξη των τοπικών επιχειρήσεων σε σχετικά προγράμματα. Ανακύκλωση λιμμάτων ελαιολιβίων για την παραγωγή υποπροϊόντων.

Επιτροπή Μελετών & Τεκμηρίωσης της ΚΟ του ΣΥΡΙΖΑ

Draft

<p>Στόχος 2. Προώθηση όλων των μορφών ποιότητας</p>	<p>2.1. Επιχειρήσεις για την παρακολούθηση των ζητημάτων υγειονομικής ασφάλειας και οργανοληπτικής ποιότητας. Επιχειρήσεις για την προώθηση της τοπικής γαστρονομικής παραδοσης.</p> <p>2.2. Βελτίωση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών των τοπικών προϊόντων. Προώθηση της διαφοροποίησης των προϊόντων (ευέλικτη μαζική παραγωγή). Επιχειρήσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών.</p> <p>2.3. Προσδιορισμός των προαποθέσεων για την γενίκευση της παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων στην περιοχή. Γραφείο συμβούλων σε θέματα ποιότητας και πιστοποίησης για την από κοινού εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων της περιοχής.</p> <p>2.4. Καταγραφή των ευκαιριών για την δημιουργία νέων προϊόντων που θα συνδέουν το όνομά τους με την περιοχή (προϊόντα ονομασίας προέλευσης, γεωγραφικής ένδειξης και παραδοσιακά προϊόντα). Επιχειρήσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών.</p> <p>2.5. Προώθηση των διαδικασιών διασφάλισης της ποιότητας (ISO 9000, ISO 14000, μέθοδος HACCP, κτλ) με την δημιουργία των απαιτούμενων προγραμμάτων κατάρτισης. Οργάνωση εργαστηρίων από ιδιωτικές επιχειρήσεις για την από κοινού εξυπηρέτηση των παραγωγών της περιοχής.</p> <p>2.6. Διασφάλιση της βέλτιστης ποιότητας των προϊόντων (εμπορικές ονομασίες, αντιμετώπιση επιπτώσεων από μεμονωμένες περιπτώσεις υγειονομικών ατυχημάτων). Η χρήση του ονόματος της περιοχής πρέπει να συνδέεται με αυστηρούς ελέγχους από εξωτερικούς φορείς (ιδιωτικές επιχειρήσεις υπηρεσιών) ώστε να επιτευχθεί η βέλτιστη υγειονομική ποιότητα των προϊόντων.</p> <p>2.7. Σχεδιασμός συγκεκριμένης μεθοδολογίας για την αντιμετώπιση τυχόν υγειονομικής κρίσης για το σύνολο των αγρό-διατροφικών συμπλεγμάτων της περιοχής. Διάδοση της εν λόγω μεθοδολογίας προς όλα τα στελέχη και εμπλοκή των εργαζομένων. Επιχειρήσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών.</p> <p>2.8. Προσδιορισμός των κριτηρίων υλοποίησης της ολοκληρωμένης διαχείρισης (‘‘κνηλασία’’ της ποιότητας) για το σύνολο των αγρό-διατροφικών συμπλεγμάτων. Επιχειρήσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών.</p>
<p>Στόχος 3. Επικοινωνία</p>	<p>3.1. Απόκτηση και εδραίωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στην ποιότητα των προϊόντων της περιοχής. Προβολή των γευστικών ιδιοτήτων και της υγειονομικής ποιότητας των τοπικών προϊόντων. Διαφημιστικές εταιρείες.</p> <p>3.2. Σχεδιασμός και προώθηση από τους φορείς της τοπικής ανάπτυξης μιας επικοινωνιακής πολιτικής με στόχο την προβολή της περιοχής συνολικά (φυσικά προτερήματα, παραδόσεις, κλπ) και σε συνδυασμό με τα προϊόντα της τοπικής βιομηχανίας τροφίμων. Διαφημιστικές εταιρείες.</p> <p>3.3. Εγκατάσταση συστήματος ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας στα θέματα ποιότητας. Ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και τοπικής συνείδησης. Μέσα μαζικής ενημέρωσης, εκπαίδευση, διαφήμιση.</p>
<p>Στόχος 4. Προώθηση του νέου παραγωγικού υποδείγματος</p>	<p>Όλες οι ενέργειες για την επίτευξη αυτού του στόχου αφορούν στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις για την ανάπτυξη:</p> <p>4.1. της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας (ομαδική εργασία και ικανότητα των εργαζομένων να ανταποκρίνονται σε μεγάλο αριθμό εργασιών και ευθυνών, συνεργασία μεταξύ τμημάτων της επιχείρησης, συνεργασία επιχείρησης με προμηθευτές, συνεχής λειτουργία του μηχανικού εξοπλισμού, ευέλικτες τεχνολογίες παραγωγής για ευέλικτη μαζική παραγωγή).</p> <p>4.1. της δικτύωσης των επιχειρήσεων (συγκρότηση cluster). Ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των φορέων στα διαφορετικά στάδια παραγωγής και επεξεργασίας των προϊόντων.</p>

Παράρτημα II: SCOOP (Παραγωγικές Συνεταιριστικές Εταιρείες)

Draft

Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των επιχειρήσεων είναι:

- Η οικονομική βιωσιμότητα
- Η δημοκρατική διοίκηση της επιχείρησης
- Η Κατανομή των πλεονασμάτων με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας της επιχείρησης και των θέσεων απασχόλησης.

Οι εργαζόμενοι σε Scoop κατέχουν υποχρεωτικά τουλάχιστον το 51% του κοινωνικού κεφαλαίου και το 65% των δικαιωμάτων ψήφου. Αν και όλοι οι εργαζόμενοι δεν είναι συνέταιροι, όλοι προορίζονται να γίνουν. Ο διευθυντής της επιχείρησης εκλέγεται από τους ίδιους τους εργαζόμενους (μόνο οι μεγάλες στρατηγικές αποφάσεις λαμβάνονται από το σύνολο των εργαζομένων). Το οικονομικό πλεόνασμα κατανέμεται ως εξής:

- Ένα μερίδιο για τους εργαζόμενους
- Ένα μερίδιο για τους συνέταιρους, υπό την μορφή μερίσματος.
- Ένα μερίδιο για το αποθεματικό της επιχείρησης (περίπου το 40 με 50% του πλεονάσματος).

Οι SCOOP παρουσιάζουν τα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

- Ύπαρξη ισχυρού [υποστηρικτικού δικτύου](#) Scoop που συνοδεύει την επιχείρηση από την ίδρυσή της και καθ' όλη την διάρκεια λειτουργίας της. Στα αρχικά στάδια, η υποστήριξη επικεντρώνεται στην διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού σχεδίου χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων της.
- Πολλές Scoop ιδρύονται βάσει της απόφασης εργαζομένων σε μια υπαρκτή «κλασική» εταιρία, να συνεχίσουν την δραστηριότητα της επιχείρησης σε περίπτωση συνταξιοδότησης του ιδιοκτήτη ή πώλησής της.
- Ο διευθυντής της επιχείρησης χαιρεί μεγαλύτερης ηθικής νομιμοποίησης σε σύγκριση με τις παραδοσιακές εταιρίες λόγω του ότι εκλέχθηκε από τους ίδιους τους εργαζόμενους. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις όπου ένας διευθυντής οδηγείται σε παραίτηση πριν λήξει η θητεία του. Ενδεικτικά, ο μέσος όρος εκτέλεσης καθηκόντων ανέρχεται σε 20 έτη στο σύνολο των υφιστάμενων Scoop.
- Η πρόβλεψη σημαντικού αποθεματικού εξασφαλίζει την ύπαρξη ιδίων πόρων για την ανάπτυξη και επενδυτική πολιτική της επιχείρησης.
- Οι Scoop δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας (οικοδομή και δημόσια έργα, υπηρεσίες, βιομηχανία).
- Οι Scoop εντάσσονται στο αγοραίο τμήμα της οικονομίας και είναι πλήρως εκτεθειμένες στον ανταγωνισμό. Αυτό δεν τις απέτρεψε στο να επιτυγχάνουν ιδιαίτερα θετικά οικονομικά αποτελέσματα. Ειδικότερα, ο τζίρος και η προστιθέμενη αξία τους διπλασιάστηκε κατά την διάρκεια της τελευταίας 10ετίας. Το ποσοστό επιβίωσης αυτών των επιχειρήσεων ανέρχεται σε 57%, πέντε δηλαδή μονάδες πάνω από τον εθνικό μέσο όρο της χώρας. Αξιοσημείωτο είναι ότι στον βιομηχανικό τομέα, οι μικρομεσαίες Scoop άντεξαν καλύτερα στις ανταγωνιστικές πιέσεις της παγκοσμιοποίησης σε σύγκριση με αντίστοιχες «κλασικές» εταιρίες.
- Σήμερα λειτουργούν περίπου 2000 Scoop με 40.000 εργαζόμενους. Σε αυτές συγκαταλέγονται πρωτοπόρες επιχειρήσεις όπως η [ACOME](#) (δευτερογενής τομέας

Επιτροπή Μελετών & Τεκμηρίωσης της ΚΟ του ΣΥΡΙΖΑ

Draft

υψηλής προστιθέμενης αξίας με 1500 εργαζόμενους και 350 εκατομμύρια ευρώ κύκλο εργασιών), η [UTB](#) (κατασκευαστικός τομέας, 900 εργαζόμενους και κύκλο εργασιών 125 εκατομμυρίων ευρώ), η [SCOPELEC](#) (τηλεπικοινωνίες και ενέργεια, 720 εργαζόμενους και κύκλο εργασιών 90 εκατομμυρίων ευρώ) και η [ALMA](#) (πληροφορική)²⁵.

²⁵ Βλέπε σχετικά την έκθεση για τις 100 σημαντικότερες γαλλικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις (σελίδες 42-43 για τις SCOP).

http://www.entreprises.coop/UPLOAD/media/file/223_TOP100_webok.pdf